

ХУЛОСАИ НИҲОИИ

Шурои диссертатсионии 6D. КОА-067-и назди

Институти забон ва адабиёти ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакии АМИТ

барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои филологӣ аз рӯйи
ихтисоси 10.02.00 – Забоншиносӣ (10.02.01 – Забони тоҷикӣ)

Парвандаи аттестатсионии №__

Қарори шурои диссертатсионӣ аз 22.04.2025, №13

Барои сазовор донишҷуи Чӯрақулзода Умрон Шодикӯл, шаҳрванди
Ҷумҳурии Тоҷикистон ба дараҷаи илмӣ номзади илмҳои филологӣ.

Диссертатсияи Чӯрақулзода Умрон Шодикӯл дар мавзӯи
«Хусусиятҳои лексикӣ-сохторӣ истилоҳоти иқтисодӣ дар забони тоҷикӣ
(дар асоси маводи ҳуҷҷатҳои меъёрии соҳаи иқтисодӣ ва луғатномаҳо)»
барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои филологӣ аз рӯйи ихтисоси
10.02.00 – Забоншиносӣ (10.02.01 – Забони тоҷикӣ) дар ҷаласаи Шурои
диссертатсионии 6D. КОА-067-и назди Институти забон ва адабиёти ба
номи Рӯдакии АМИТ (734025, ш. Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 21; фармоиши
Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон
аз 30 декабри соли 2022, таҳти №307) 22-юми апрели соли 2025,
суратмаҷлиси №13 ба ҳимоя қабул гардидааст.

Довталаби дараҷаи илмӣ Чӯрақулзода Умрон Шодикӯл 6-уми
августии соли 1989 дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ба дунё омадааст. Соли 2016
факултети журналистикаи Донишгоҳи миллии Тоҷикистонро аз рӯйи
ихтисоси “Журналист” хатм кардааст. Солҳои 2019-2024 ҳамчун унвонҷӯи
Донишгоҳи давлатии Данғара ба пажӯҳиш машғул будааст.

Мавсуф аз соли 2018 то соли 2022 ба ҳайси ассистент дар кафедраи
забон ва адабиёти тоҷик, аз соли 2022 то соли 2024 дар кафедраи
рӯзноманигорӣ ва аз 1-уми октябри соли 2024 то имрӯз дар вазифаи
сармуҳаррири рӯзномаи “Донишварз”-и Донишгоҳи давлатии Данғара
фаъолият менамояд.

Диссертатсия дар кафедраи забон ва адабиёти тоҷики Донишгоҳи давлатии Данғара ба анҷом расидааст.

Роҳбари илмӣ – Шукуров Гулназар номзади илмҳои филологӣ, дотсенти кафедраи забони тоҷикӣ ва усули таълими забон ва адабиёти Донишгоҳи миллии Тоҷикистон.

Муқарризони расмӣ:

Қосимов Олимҷон Ҳабибович – доктори илмҳои филологӣ, профессори кафедраи забоншиносӣ ва рӯзноманигории Донишгоҳи байналмилалӣ забонҳои хориҷии Тоҷикистон ба номи Сотим Улуғзода;

Амлоев Аминҷон Ятимович – номзади илмҳои филологӣ, дотсенти кафедраи забони тоҷикии Донишгоҳи славянии Россия ва Тоҷикистон.

Муқарризони расмӣ ба диссертатсия тақризи мусбат пешниҳод намудаанд.

Муассисаи тақриздиханда – Муассисаи давлатии таълимии «Донишгоҳи давлатии Бохтар ба номи Носири Хусрав» буда, дар тақризи мусбати худ, ки аз ҷониби раиси ҷаласа, номзади илмҳои филологӣ, мудири кафедраи забони тоҷикии МДТ “Донишгоҳи давлатии Бохтар ба номи Носири Хусрав” Назаров Меҳрубон Ниёзмадович, эксперт, номзади илмҳои филологӣ, дотсенти кафедраи забони тоҷикии МДТ “Донишгоҳи давлатии Бохтар ба номи Носири Хусрав” Саидов Ҷаббор Зубайдович, котиби илмӣ ҷаласа, номзади илмҳои филологӣ, омӯзгори кафедраи забони тоҷикии МДТ “Донишгоҳи давлатии Бохтар ба номи Носири Хусрав” Раҳмонов Маҳмурод Бегмуродович ва бо имзову муҳри ректори муассиса, доктори илмҳои иқтисодӣ, профессор Маҳмадалӣ Қурбонзода аз ҷумла, қайд гардидааст, ки диссертатсияи номзоди Ҷурақулзода Умрон Шодиқул дар мавзӯи «Хусусиятҳои лексикӣ-сохтории истилоҳоти иқтисодӣ дар забони тоҷикӣ (дар асоси маводи ҳуҷҷатҳои меъёрии соҳаи иқтисодӣ ва луғатномаҳо)» ба талаботи бандҳои 31-37-и “Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ”, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми

июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, мувофиқ буда, муаллифи он барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои филологӣ аз рӯи ихтисоси 10.02.00 – Забоншиносӣ (10.02.01 – Забони тоҷикӣ) сазовор аст.

Муқарризони расмӣ ва муассисаи пешбар бо дарназардошти муқаррароти бандҳои 67-70 ва 74-75-и «Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ», ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, интихоб ва таъйин гардидаанд.

Интихоби муқарризони расмӣ ва муассисаи пешбар ба он асоснок мегардад, ки онҳо мутахассисони бевоситаи соҳаи филология буда, дар қорҳои илмӣ таҳқиқотӣ фаъолона иштирок менамоянд ва дар ин самт асару мақолаҳо таълиф кардаанд, ки мазмуну муҳтавои онҳо ба мавзӯи диссертатсияи мазкур иртибот дорад.

Довталаби дараҷаи илмӣ вобаста ба мавзӯи диссертатсия 5 мақолаи илмӣ ба ҷоп расонидааст, ки аз ин номгӯй 3 мақола дар маҷаллаҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҷоп расидаанд. Маводи интишоргардида нуктаҳои асосӣ, натиҷаҳо ва мазмунҳои диссертатсияро инъикос карда, саҳми шахсии муаллифро собит менамоянд.

I. Таълифоти муаллиф дар маҷаллаҳои илмӣ тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон:

[1-М] Ҷурақулзода У.Ш. Корбурди наввожаҳо дар ҳуҷҷатҳои меъёрии соҳаи иқтисод // У. Ҷурақулзода // Гузоришҳои Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон. Шӯбаи илмҳои ҷамъиятшиносӣ. –2020. –№3 (011). – С. 261-264.

[2-М] Ҷурақулзода У.Ш. Ташаккули истилоҳоти соҳаи иқтисод ва таҳлили лексии он. // У. Ҷурақулзода // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Маҷаллаи илмӣ. Бахши илмҳои филологӣ. – 2022. – №6. – 131-137.

[3-М] Ҷурақулзода У.Ш. Баррасии ҷанбаҳои назарии таҳқиқи истилоҳоти иқтисодӣ // У.Ҷурақулзода // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Маҷаллаи илмӣ. Бахши илмҳои филологӣ. –2023. – №3. – С. 234-240.

II. Мақолаҳои муаллиф дар маҷмуаҳо ва нашрияҳои дигари илмӣ:

[4-М] **Чурақулзода У.Ш.** Баъзе хусусиятҳои ҳуҷҷатҳои меъёрий дар соҳаи иқтисодӣ // У.Чурақулзода // Конференсияи илмӣ-назариявии ҷумҳуриявӣ дар мавзӯи «Мавлоно Ҷалолуддини Балхӣ-фаҳру мубоҳоти миллат». -2023. –С.218-225.

[5-М] **Чурақулзода У.Ш.** Таҳқиқи баромади таърихӣ вожа ва истилоҳоти иқтисодӣ // У.Чурақулзода // Конференсияи илмӣ-назариявии ҷумҳуриявӣ дар мавзӯи “Масъалаҳои рушди хизматрасониҳои бонкӣ дар шароити гузариш ба низоми нави рақамикунонии иқтисодиёт”, 2024. – С.483-489.

Ба автореферати диссертатсия муҳаққиқони зерин тақризҳо ба шурои диссертатсионӣ ворид гардидаанд:

1. **Тақризи** доктори илмҳои филологӣ, мудири кафедраи забони тоҷикӣи МДТ "Донишгоҳи давлатии тиббии Тоҷикистон ба номи Абуалӣ ибни Сино" Низомова Санавбар мусбат буда, як эрод дорад, ки “дар баъзе саҳифаҳои автореферат ғалатҳои имлоӣ, техникӣ ва услубӣ ба мушоҳида мерасанд, ки ислоҳи онҳо ба манфиати кор хоҳад буд (саҳ. 21, 22...)”.
2. **Дар тақризи** номзади илмҳои филологӣ, омӯзгори калони кафедраи технологияи рақамӣ ва амнияти киберии Академияи идоракунии давлатии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Раҳимов Фарҳод Ҳасаналиевич муҳимияти мавзӯи таҳқиқ зикр шуда, ба сифати эрод таъкид мегардад, ки “номи рисоларо кӯтоҳ ва мушаххас кардан зарур аст”. Инчунин, “таҳлили сохториву маъноии истилоҳотро мукамалтар кардан ба манфиати кор аст” ва эроди сеюм ин аст, ки “дар саҳифаҳои гуногуни автореферат ғалатҳои имлоӣ, техникӣ ва услубӣ мушоҳида мешаванд”.

3. **Тақризи** номзади илмҳои филологӣ, мудири кафедраи забонҳои Донишгоҳи давлатии тиббии Хатлон Одинаев Саидахмад Полвонович низ мусбат буда, дар он дастовардҳои доғалаб ва аҳаммияти назарияу амалии таҳқиқ таъкид шуда, ду эрод қайд гардидааст: якум-“ҳангоми муаррифии

диссертатсия унвонҷӯ баъзе аз фаслу зерфаслҳоро омехта овардааст”; дуҷум-“дар баъзе саҳифаҳои автореферат ғалатҳои техникӣ ва имлоӣ дида мешаванд”.

4. **Тақризи** доктори фалсафа (PhD), аз рӯйи ихтисоси филология, дотсенти кафедраи назария ва амалияи забоншиносии ДДОТ ба номи Садриддин Айни Холназаров Рухулло Муҳаммадович низ мусбат буда, дар он чунин эродҳо қайд шудаанд:

- дар фишурдаи диссертатсия, вобаста ба имло, чигунагии корбурди аломатҳои китобат ва чоп, ҷо-ҷо хатоҳо низ ба чашм мерасанд, ки ислоҳи онҳо ҳусни корро бештар менамояд.

- дар фишурдаи диссертатсия ягон диаграмма ва ҷадвал истифода нашудааст, хуб мешуд ба воситаи технологияи нави иттилоотӣ дар ягон қолаб нишон дода мешуд.

Ҳамзамон, ҳамаи муқарризон таъкид месозанд, ки «камбудии зикршуда ҷузъӣ буда, ба арзиши илмӣ диссертатсия ҳалал ворид намесозанд».

Шурои диссертатсионӣ қайд менамояд, ки аз тарафи доғалаби дараҷаи илмӣ дар асоси иҷро кардани таҳқиқи илмӣ:

- Истилоҳоти иқтисодӣ гурӯҳи махсуси воҳидҳои луғавии забони тоҷикиро ташкил дода, дар таркиби луғавии забони тоҷикӣ ҷойгоҳи хоса доранд;

- Бо вуҷуди он ки истилоҳоти иқтисодӣ бо дигар гурӯҳҳои луғавӣ умумият доранд, бо як қатор хусусиятҳои худ аз дигар воҳидҳои забонӣ фарқ мекунанд;

- Ташаккули истилоҳоти иқтисодӣ дар замони истиқлол бо хусусиятҳои маъноӣ ва сохторӣ дар натиҷаи рушди соҳаи иқтисод сурат гирифтааст;

- Заминаи пайдоиш ва ташаккули таҳаввули калима ва истилоҳоти соҳаи иқтисод, таҷдиди муҳтаво ва сохтори низоми иқтисодии ҷомеаи навистиклоли тоҷик таҳқиқ гардидааст;

- Зухури падидаи нави иқтисодӣ ва ташаккули низоми бозаргонӣ барои такмили таркиби луғавии забони тоҷикӣ мусоидат кардааст;

- Воҳидҳои нави луғавӣ пайдо гардиданд, ки онҳо бештар дар забони ҳуҷҷатҳои расмӣ- коргузори соҳаи иқтисод ва фарҳангҳои соҳавӣ инъикоси худро ёфтаанд;

- Хусусиятҳои сохторӣ ва маъноии ҳуҷҷатҳои меъёрии иқтисодӣ дар асоси маводи ҳуҷҷатҳои меъёрии соҳаи иқтисод ва луғатномаҳо сурат гирифтааст;

- Истилоҳоти иқтисодии иқтибосӣ ва корбурди онҳо дар таркиби матни ҳуҷҷатҳои меъёрии соҳаи иқтисод таҳлил гардидааст;

- Таҳаввули сохтории ифодаёбии воҳидҳои забонӣ: калима ва ибораи истилоҳоти иқтисодӣ омӯхта шуда.

Аҳаммияти назарии таҳқиқ. Забони тоҷикӣ дар масири таърих ҳамчун забони ҳуҷҷатгузори расмӣ дар давлатдории сулолаҳои гуногуни таърихӣ эътироф гардида, бо ғановатмандии таркиби луғавӣ ва низоми ташаккулёфтаи сарфию нахвӣ садсолаҳо барои ҳуҷҷатгузори расмӣ хидмат кардааст. Аз ин рӯ, вобаста ба сатҳи рушд ва таҳаввул вижагиҳои забони ҳуҷҷатҳои коргузорӣ ниёз ба таҳқиқ дорад. Таҳқиқи имконоти вожагониву дастурии он вобаста ба ҳуҷҷатнигорӣ барои ҳалли як қатор масъалаҳо мусоидат мекунад. Дар замони муосир яке аз илмҳои рушдкардаи тоҷода – иқтисод ба ҳисоб меравад, ки бидуни тақомули ин соҳа ба роҳ мондани фаъолияти устувори давлатдорӣ душвор аст.

Дар раванди таҳқиқи мавзӯ ба таълифоти назарӣ ва амалии донишмандони маъруфи соҳа В. В. Виноградов, Л. С. Пейсиков, В. С. Расторгуева, Ю. А. Рубинчик, Н. Маъсумӣ, М. Қосимова, Ш. Рустамов, Б. Камолиддинов, Ҳ. Маҷидов, Д. Саймиддинов, Д. Хоҷаев, А. Мирзоев, Ш. Кабиров, С. Назарзода, С. Анварӣ, Султон Ҳасан Баротзода, Т. Шокиров, Г.Х. Шукуров, Ш. Бобомуродов ва дигарон тақия шудааст.

Дар диссертасия аз методҳои таҳлилий ва муқоисавӣ истифода шудааст.

Диссертатсия бо така ба маводи хуччатҳои иқтисодӣ ва луғатномаю донишномаҳо хусусиятҳои луғавию маъноии калима ва истилоҳоти дар хуччатҳои меъёрии иқтисодӣ истифодашуда, хусусиятҳои сохторӣ, тавсифу таснифи вожа ва истилоҳоти аз ҷиҳати решашиносӣ, маводи хуччатҳои меъёрии иқтисодӣ ва луғатномаҳои иқтисодиро муайян кардааст.

Баррасии этимоднокии натиҷаҳои таҳқиқ нишон доданд, ки сатҳу сифати баррасии масъалаҳо, натиҷаҳои таҳқиқ, ки дар шакли мақолаҳои илмӣ, дар маҷаллаҳои илмӣ тақризшавандаи КОА - и назди Президенти ҶТ нашр шудаанд, хулосаҳои диссертантро дар асоси манбаъҳои таҳқиқшуда собит менамоянд.

Саҳми шахсии довталаби дараҷаи илмиро таҳқиқи мавзӯ, дараҷа ва робитаи таҳқиқ бо барномаҳо ва мавзӯҳои илмӣ, мақсади таҳқиқ, вазифа, объект, фарзия, марҳила, макон ва давраи таҳқиқ, асосҳои назарияу методологӣ ва навовариҳои илмӣ таъйид мекунад. Масъалаҳои асосии таҳқиқ тарҳрезӣ гардида, ҷустуҷӯ ва натиҷагириҳои илмӣ унвонҷӯ дар диссертатсия, мақолаҳои илмӣ, маъруза дар конференсияи ҷумҳуриявӣ ва донишгоҳӣ инъикос ёфтаанд.

Диссертатсияи Ҷурақулзода Умрон Шодиқул бо шиносномаи ихтисоси илмӣ 10.02.00 – Забоншиносӣ (10.02.01. – Забони тоҷикӣ) мувофиқат мекунад.

Дар ҷаласаи Шурои диссертатсионии 6D. КОА-067-и назди Институти забон ва адабиёти ба номи Абуабдуллоҳ Рӯдакии АМИТ аз 22-юми апрели соли 2025 дар бораи сазовор донишгари Ҷурақулзода Умрон Шодиқул ба дараҷаи илмӣ номзади илмҳои филологӣ қарор қабул карда шуд.

Ҳангоми гузаронидани овоздиҳии пинҳонӣ дар шурои диссертатсионии 13 нафар, аз ҷумла 5 нафар доктори илм аз рӯи ихтисоси 10.02.00 – Забоншиносӣ (10.02.01 – Забони тоҷикӣ) иштирок доштанд.

Дар овоздиҳӣ 13 нафар иштирок карданд. Аз 16 нафар аъзои баҳайати Шурои диссертатсионӣ шомилбуда овоз доданд: тарафдор – 13 нафар, муқобил – нест, бюллетенҳои безътибор – нест.

Раиси Шурои диссертатсионӣ,

доктори илмҳои филологӣ

Котиби илмии Шурои диссертатсионӣ

номзади илмҳои филологӣ

Шарифзода Ф.Х.

Мухамедходжаева Р.

22. 04. 2025 с.